

УДК 001.814:930.251"В.Чухліб"

Тарас ЧУХЛІБ

## «ЗАХАЛЯВНІ» ЗАПИСНИКИ З ОСОБОВОГО ФОНДУ ВАСИЛЯ ЧУХЛІБА У ЦДАМЛМ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОЇ МАЙСТЕРНІ ПИСЬМЕННИКА

У статті розкривається творчий і життєвий шлях письменника Василя Чухліба (1941–1997). Особливу увагу звернено на його записники, що зберігаються в особовому фонді Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва в Києві.

**Ключові слова:** Василь Чухліб, дитяча література, «захалявні» записники, проза.

Літературній творчості українського письменника Василя Васильовича Чухліба (1941–1997) присвячено статті Оксани Гарачковської<sup>1</sup>, Володимира Кузьменка<sup>2</sup>, Олександра Маландія<sup>3</sup>, про нього вміщено гасла в енциклопедичних літературознавчих виданнях<sup>4</sup>, антологіях художньої прози<sup>5</sup> й бібліографічних довідниках<sup>6</sup>. Доробок прозаїка згадується в контексті історії української літератури ХХ століття<sup>7</sup>, аналізується з погляду шкільної педагогіки<sup>8</sup>, досліджується в кандидатських дисертаціях<sup>9</sup>. Окремі сторінки життєпису свого

---

<sup>1</sup> Гарачковська, О. Зоряна криниця Василя Чухліба / Оксана Гарачковська // Київська старовина. – №3. – 2006. – С. 174–175.

<sup>2</sup> Кузьменко, В. Творчість Василя Чухліба / Володимир Кузьменко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2001. – №6. – С. 141–143; Його ж. Недоспівана пісня Василя Чухліба / Володимир Кузьменко // Літературний Чернігів. – Вип. 16. – 2001. – С. 20–25; Його ж. Світлиця його серця: Пам'яті письменника Василя Чухліба / Володимир Кузьменко // Університет. – 2006. – №4. – С. 112–114.

<sup>3</sup> Маландій, О. Казкар-чарівник / Олександр Маландій // Літературна Україна. – 21 вересня 2006. – С. 2.

<sup>4</sup> Дитяча література: Українська літературна енциклопедія. – Т. 2. – 1988. – С. 62.

<sup>5</sup> Веселка: антологія української літератури для дітей / ред. М. Жулинський. – Т. 3. – Київ, 1985. – С. 660; Українські письменники дітям. Барвіночок. – Харків, 2002. – С. 492; Радосинь: антологія / упор. Д. Чередниченко. – Київ, 2004; Дивосвіт «Веселки». Антологія літератури для дітей та юнацтва в трьох томах. – Т. 3: Українська література. – Київ, 2005. – С. 470.

<sup>6</sup> Чухліб Василь Васильович (1941) // Письменники Радянської України. 1917–1987. Біобібліографічний довідник. – Київ, 1988. – С. 649.

<sup>7</sup> Історія української літератури у двох томах // ред. І. Дзевєрін. – Т. 2. – Київ: Наукова думка, 1988. – С. 268.

<sup>8</sup> Литвин, Т. Радість зустрічі із рідною землею (В. Чухліб «Журавлі-веселики») // Початкове навчання та виховання. – №5 (153). – 2008. – С. 17–21.

<sup>9</sup> Гоголь, Н. Формування у молодших школярів естетичної оцінки художнього твору на уроках читання: дис... канд. пед. наук. – Київ, 2004. – 178 с.; Гарачковська, О. Українська літературна казка 70–90-х років ХХ ст.: сюжетно-образна структура, хронотоп : дис... канд. наук. – Київ, 2008. – 180 с.

часу висвітлювали Микола Більчук<sup>10</sup>, Ярослава Кодлюк і Галина Одинцова<sup>11</sup>. Однак на сьогодні не існує вичерпної наукової біографії цієї знакової постаті української літератури 1970–першої половини 1990-тих років, автора мініатюр і новел у «дорослій» прозі, а також оповідань і казок для дітей. Василя Чухліба знали як популярного журналіста районних газет Чернігівщини, Донеччини, Київщини, невтомного організатора видавничої справи, громадського діяча і красзнавця. На вшанування його 70-річчя теплими словами відгукнулися колеги-журналісти, літературознавці, історики з газети Верховної Ради України «Голос України»<sup>12</sup>, провідної всеукраїнської газети «День»<sup>13</sup>, історико-літературного журналу «Сіверянський літопис»<sup>14</sup>, літературного сайту дитячої літератури «Ключ»<sup>15</sup>, чернігівських газет «Деснянська правда» й «Чернігівський вісник» та районної газети Київської області «Обухівський вісник».

Василь Васильович Чухліб народився 19 липня 1941 року в селі Лебедівка Козелецького району на Чернігівщині. Дитинство припало на важкі повоснні роки й минало в селі Соколівка (близько 12 км від Гнилуші), на правому березі Десни, де він закінчив сім класів. Середню освіту завершував у старовинному містечку Остер, за 50 кілометрів від рідного села. У старших класах виявився його літературний талант. «Навчаючись у 8–10 класах, В. Чухліб був незмінним редактором шкільної стінгазети. Тут же з'являлись його перші вірші. З часом він почав друкуватися в районній, а потім і в обласній газетах...»<sup>16</sup>, – відзначалося у характеристиці нагородженого срібною медаллю випускника Остерської середньої школи №1.

Ось як згадував Василь Чухліб про цей період свого життя: «...Я й досі пам'ятаю і назву моєї першої замітки, і день, коли вона побачила світ, і навіть сторінку й місце, де її надрукували. Бо то була велика радість. Я тоді вчився в Остерській середній школі №1. Вчитель Кузьма Овсійович Руденко, сам дописувач газети, підійшов, поплескав по плечу: «Давай, Давай! Нашого полку прибуло!». А в редакції мені відразу дали друге доручення, третє...»<sup>17</sup>. Саме чернігівському педагогу Кузьмі Руденку вдалося закласти у свідомість свого учня зерно любові до рідного краю, його людей, історії та мови. Усе життя

<sup>10</sup> Більчук, Микола. Українські і зарубіжні письменники: розповіді про життя і творчість / Микола Більчук. – Київ: Підручники і посібники, 2006. – С. 190–191.

<sup>11</sup> Василь Чухліб (1941–1997) / Ярослава Кодлюк, Галина Одинцова // 120 розповідей про письменників. – Київ: Наш час, 2006. – С. 166–167.

<sup>12</sup> Павленко, С. Мільйон книг Василя Чухліба / Сергій Павленко // Голос України. – 23 липня 2011. – С. 3.

<sup>13</sup> Вакуленко, А. Василеві Чухлібу минуло б 70 / Анна Вакуленко // День. – №122–123(15–16 липня). – 2011. – С. 23.

<sup>14</sup> Чухліб, Т. Народжений на берегах Десни // Сіверянський літопис. – №4. – 2011. – С. 103–121.

<sup>15</sup> Чухліб, Т. Гортаючи батькові сторінки та роки (до 70-річчя Василя Чухліба (1941–1997)): <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/19>.

<sup>16</sup> Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. – Ф. 1345, оп. 1, спр. 139. – Арк. 8.

<sup>17</sup> Чухліб, В. Перша замітка / Василь Чухліб // Ленінський шлях. – 1962. – 21 листопада. – С. 3.

письменник згадував про нього добрим словом та зберігав томик віршів Олександра Олеся з підписом Вчителя.

У серпні 1959 року Василь Чухліб був зарахований до штату газети «Правда Остерщини» на посаду літпрацівника. Як відзначав головний редактор Г. Санжара у характеристиці-рекомендації молодому працівникові для вступу до вузу (10 липня 1961): «Він добре володіє різними газетними жанрами. Його перу належить багато цікавих нарисів, зарисовок, віршів, рецензій на книги та фільми. Матеріалам В. Чухліба властиві глибоке розкриття обраної теми, послідовність, ліризм, чіткість композиції...»<sup>18</sup>.

У 1962 році Василь Чухліб вступив на мовно-літературний факультет Київського державного педагогічного інституту ім. О. Горького (нині — Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова). Протягом 1962–1966 років він був старостою Літературної студії інституту, якою керував Юрій Кобилецький, а потім Петро Орлик. Саме тоді Чухліб став одним із ініціаторів та організаторів спеціальної сторінки в інститутській газеті, яка відображала творчу діяльність членів літературної студії «Вітрила». Її перший випуск побачив світ 24 лютого 1966 року й називався «Вітрила. Випускає літстудія інституту. Газета в газеті». А стінна рукописна газета «Вітрила» у той час займала всю стіну другого поверху філфаку. Прагнучи почути живе слово відомих письменників, літстудійці часто відвідували Будинок літераторів, літературні вечори в Жовтневому палаці культури та філармонії у Києві. Тут вони слухали Павла Тичину, Максима Рильського, Володимира Сосюру, Андрія Малишка, а також поетів-«шестидесятників» — Василя Симоненка, Івана Драча, Ліну Костенко, Миколу Вінграновського, Бориса Олійника та інших представників післясталінської «відлиги».

У студентські роки Василь Чухліб був активним дописувачем загально-інститутської газети «За педагогічні кадри», зокрема її літературної сторінки<sup>19</sup>. 19 березня 1965 року у газеті була опублікована кілька його мініатюр з фотографією та невеличкою передмовою в якій писалося: «Василь Чухліб прийшов до інституту з Чернігівщини — краю М. Коцюбинського, С. Васильченка, В. Чумака, О. Довженка. До того працював у школі та редакції районної газети «Правда Остерщини». На сторінках газет друкувалися його кореспонденції, зарисовки, нариси, етюди. І нині, будучи студентом III курсу мовно-літературного факультету, Василь Чухліб не пориває зв'язків з місцевою пресою: три останні роки він ставав переможцем конкурсів на кращий нарис в обласній газеті «Деснянська правда». За складом своєї душі і за манерою письма був ліриком. У невеличких за розміром творах прагнув поєднати щирий ліризм із філософськими роздумами над долею людини, різноманітними

---

<sup>18</sup> ЦДАМЛМ України. — Ф. 1345, оп. 1, спр. 139. — Арк. 7.

<sup>19</sup> Зі спогадів В. Чухліба: «З великою вдячністю можна згадати тодішнього відповідального секретаря вузівської газети П. І. Орлика та редактора П. П. Хропка, які завжди підтримували здібних початківців і знаходили все-таки можливість, аби поруч з іншими вкрай необхідними матеріалами втиснути у дві малоформатні сторінки ще й літературну добірку» (Чухліб, В. На відстані двох десятиліть // За педагогічні кадри / Василь Чухліб. — 1988. — 26 вересня. — С. 3).

процесами природи, людського буття»<sup>20</sup>. По суті, ця публікація стала першим невеличким нарисом біографічного характеру про початкуючого літератора. На той час його етюди та мініатюри вже друкувались у всеукраїнських газетах «Молода гвардія», «Радянська культура», «Радянська Україна», а також у всесоюзній пресі – у 1965 році низку етюдів молодого автора опублікувала «Учительская газета».

Через багато років доктор філологічних наук, академік АПН України Любов Мацько згадувала: «Василя Чухліба я знала студентом української філології нашого університету. Перше знайомство – це лірична замальовка у газеті “За педагогічні кадри”. Про птаха – чугайстра чи лелеку? Але, здається, – про чаплю, що, стоячи на одній нозі, когось чекала. Там угадувалася у тій чаплі вдова, що чекає з війни чоловіка і не дочекається. Тоді студенти писали більше, ніж нині... Але новелка Василя вразила багатьох викладачів: хто ж це так пише? Бо іскри таланту вже світилися в його текстах. Якби можна було порівняти його творчість з музикою, то це був би красивий молодий ліричний тенор. Таким він був і на вигляд: високий, стрункий, чорнявий, якийсь мужній і ніжний водночас»<sup>21</sup>. У ці роки Василь Чухліб написав і опублікував такі прозові твори «Лелеки», «Хто встає раніш від сонця», «На Десні», «Омела», «Зустріч», «Жоржини», «Струмок», «Жар-птиця», «Грушка», «Палаюча казка», «Яблуко», «Відчинені вікна», «Вишиванка», «Дорога» та інші. Як староста інститутської літстудії Василь Чухліб виконував обов'язки редактора стінної газети мовно-літературного факультету, що називалася так само, як і студія – «Вітрила». За свідченням сучасників, газета інколи займала ледве не всю стіну факультетського приміщення, а студенти з нетерпінням чекали виходу кожного її номера, який з великим ентузіазмом писався від руки»<sup>22</sup>. У цей час Василь Чухліб опублікував перші літературознавчі нариси – про Лесю Українку<sup>23</sup> й Івана Франка<sup>24</sup>.

Протягом усього свого «свідомого» життя Василь Чухліб вів записники, більшість з яких збереглася у формі «захальваних» книжечок. Зокрема, записна книжка часів навчання у педагогічному інституті розпочиналася такими словами: «В. Чухліб. Київ, [вул.] Гоголівська 39, кв. 12. Поч[аток] 20. III. 1963 р. Маленька енциклопедія. Да!». У неї був також епіграф: «Закиньте геть всі п'ятаки мідних правд. Залиште лиш одне чисте золото правди (О. Довженко)». Як відомо, на вул. Гоголівській, неподалік головного корпусу Київського педінституту знаходився студентський гуртожиток, де Василь Чухліб протягом п'яти років жив разом із товаришами-однокурсниками. Книжечка мала рубрики

---

<sup>20</sup> За педагогічні кадри. – 19 березня 1965. – С. 2.

<sup>21</sup> Мацько, Л. Спомин про Василя Чухліба / Любов Мацько // За педагогічні кадри. – Листопад, 2001. – С. 5.

<sup>22</sup> ЦДАМЛМ України. – Ф. 1345, оп.1, спр.160, № 2.

<sup>23</sup> Чухліб, В. Розповідь про дочку Прометея (про Лесю Українку та її музей в Києві / Василь Чухліб // Ленінський шлях. – 22 лютого 1963. – С. 3.

<sup>24</sup> Чухліб, В. Зустріч з Каменярем (до 50-річчя з дня смерті І. Я. Франка) / Василь Чухліб // За педагогічні кадри. – 26 травня 1966. – С.1–2.

«Дати народжень», «Почуте, побачене», «Історія кімнати 12», «Адреси». У першій рубриці головним чином записувалися почуті від викладачів «цікавинки»: «Мати – загальноживане слово», «Ви зараз студенти I курсу, а кожен з вас уже мріє, як буде влаштоване далі ваше життя!» тощо. У другій – розкривалася «таємна історія» повсякденного життя тогочасного студентства: «24. III. 63 ...Зараз 12 ночі. Петренко ще сидить у 13-й, у Клави. Волосенко прибіг з танців голодний аки вовк і смажить картоплю. Петя спить, почитавши як завжди перед сном політичний словник... 4. IV. 63. Дивилися тільки що кінофільм «Грішний ангел». Сильна річ! Думаєш: якими повинні бути справжні люди і справжні педагоги. Всю дорогу були під враженням фільму. Особливо Олег. Ще й зараз лежить в ліжку з відкритими очима, думає: «Чому б у нас на курсі не організувати диспуту після перегляду такого фільму?» За рік не було жодного. Не було такого, щоб сколихнуло б уми і душі людей. Все йде по розроблених кафедрами планах. Але цього не досить...»<sup>25</sup>.

Вже під час «перебудови» та національного відродження кінця 1980-тих років, на замовлення редколегії газети «За педагогічні кадри» Василь Чухліб написав свої спогади про діяльність у першій половині 1960-тих років студентської літературної студії «Вітрила». Наприкінці цих спогадів були й такі слова: «Чому байдужі чимало сучасних студентів до мови своєї матері, своїх предків? Чому не болить душа в багатьох студентів і, зокрема, літстудійців, майбутніх педагогів, за збереження і розвиток рідної мови, культури, духовності, без чого неможливо виховувати нашу зміну? Чому не б'ють вони тривогу, що викладання багатьох предметів навіть на гуманітарних факультетах інституту проводиться російською мовою?»<sup>26</sup>.

У 1966 році Василь Чухліб отримав диплом про вищу освіту мовнолітературного факультету КДПІ ім. Горького, деякий час учителював і працював журналістом у місті Добропіллі на Донеччині, а потім разом із сім'єю переїхав до містечка Українка Обухівського району на Київщині. Протягом 1968–1976 років Василь Чухліб був завідувачем відділу сільського господарства та масової роботи районної газети Обухівського району Київської області «Зоря Жовтня» («Обухівський край»). За цей час об'їздив усі села району. Написав більше 100 нарисів про хліборобів, трактористів, комбайнерів, агрономів, зоотехніків, доярок, буряководів, пастухів, чабанів, енергетиків, токарів, письменників, медиків, вчителів, артистів, військових та інших відомих людей Обухівщини.

З другої половини 1960-тих років мініатюри, новели та оповідання Василя Чухліба друкувалися в періодиці. Невдовзі вони привернули увагу видавництва «Молодь», де в 1975 році побачила світ перша книжка мініатюр «Червоні краплини вишень». Однак іще в 1973 році молодому письменникові запропонували виступити з оповіданнями для дітей у всеукраїнському журналі «Малютко». Згодом із надрукованих тут творів склалася перша книжечка під

---

<sup>25</sup> ЦДАМЛМ України. – Ф. 1345, оп.1, спр.37. – Арк. 6–7.

<sup>26</sup> Чухліб, В. На відстані двох десятиліть / Василь Чухліб // За педагогічні кадри. – 3 жовтня 1988. – С. 3.

назвою «Хто встає раніше». Відтоді письменник не полишає працю для дітей: пише не тільки оповідання, але й чудові казки – прозорі, як кришталь, тихі, як тепле літо, більшість – про природу.

У 1988 році була опублікована найбільша книжка новел «Іду до Десни», в усіх героїв якої – людей, тварин, рослин – є одне спільне начало: вічно молода річка Десна. Як і великого Довженка, Василя Чухліба захоплювала «зачарована» Десна, на берегах якої він народився і виріс. Ця прадавня українська річка постійно присутня і в «дорослій» прозі. Окремою книжечкою вийшла ще одна збірка етюдів «Батькова сумка», в анотації до якої відзначалося, що це ще один «штрих до Книги, яку Василеві Чухлібу судилося писати протягом усього життя. Книга про ріку його любові – про Десну, про людей, що живуть на її берегах...».

*Он там, рукою подати, тільки брід треба перебрести.*

*Там на деснянських лугах, серед шовкових трав, під високими вербами,  
ходить моє дитинство.*

*Там росяні, прохолодні світанки, золоті від сонця дні й тихі, задумливі вечори.*

*Там плавають хитрі щуки, й довірливі окуні, і мудрі соми – дідугани.*

*Там чапля стоїть на одній нозі, когось виглядає.*

*А лелека разом із хлопчиками пасе череду...*

*(мініатюра «Тільки брід перебрести»)»<sup>27</sup>.*

Реальні жителі придеснянського села Соколівка й одночасно персонажі Чухлібових художніх творів – бакенщики (ті, хто встановлюють сигнальні бакени на річці) Андрій Латун та дядько Назар, сільський староста Охрім, лісник Карпунь, завгосп Сак Грищенко, тітка Ольга, баби Параска та Горпина, бабуся Мокіїха, ветеринар Петро Федорович, шофер дядько Олекса, покрівельник Мусій та коваль Митро, сторож дід Матвій, рибалка дід Степан Дубовий та інші. Коли батько приїжджав додому, то обов'язково розпитував свою матір Марію Федорівну про всі «цікаві історії», які відбувалися в селі за його відсутності. Багато з них лягали в основу майбутніх творів. Звичайно, сільські етюди й мініатюри з'являлися і в результаті власних спостережень письменника. Із 1962 року Василь Чухліб заносив усе варте уваги до спеціального зошита під назвою «Почуте в народі»<sup>28</sup>.

Як свідчать літературознавці, Василь Чухліб став одним із кращих творців новел, етюдів, мініатюр у «дорослій прозі», однак не менш відомим він був завдяки казкам і оповіданням для дітей. Загальний наклад книжок Василя Чухліба перевищував мільйон примірників: «Червоні краплини вишень» (1975), «Хто встає раніше» (1976), «Безкозирка» (1979), «Тарасикова знахідка» (1980), «Чи далеко до осені» (1981), «Пісня тоненької очеретини» (1983), «Пілотка ліщинових горіхів» (1984), «Жарини на снігу» (1985), «Олень на тому березі» (1987), «Лелеки над татовим полем» (1988), «Іду до Десни» (1988), «Сопілкарік з джмелиного оркестру» (1989), «Куди летить рибалочка» (1991), «Батькова сумка» (1993), «Колискова для ведмедів» (1995, 2010), «Павучок із бабиного

---

<sup>27</sup> Чухліб, В. Іду до Десни: Ліричні мініатюри / Василь Чухліб. – Київ: Молодь, 1988. – С. 4.

<sup>28</sup> ЦДАМЛМ України. – Ф.1345, оп.1, спр.16. – 30 арк.

літа» (2004, 2011), «Братики Кіндратики» (2006), «Сонячний зайчик» (2007, 2010), «Неслухняний Гарбузик» (2009) та «Намистина з високого замку» (2011).

У 1977 році Василь Чухліб став членом Спілки письменників і Спілки журналістів Радянського Союзу й України. Упродовж 1978–1996 років він працював на посаді заступника головного редактора державного видавництва «Радянський письменник» (із 1992 року – «Український письменник») у Києві. За цей час побачила світ не одна сотня літературно-художніх книжок. В «Інформативному огляді на спільному засіданні художньої та редакційної рад» видавництва за 1986 рік зазначалося, що протягом поточного року випущено 170 назв загальним накладом понад 4,5 млн примірників<sup>29</sup>, серед них – твори різних жанрів: художня і художньо-документальна проза (романи, повісті, збірки оповідань, нарисів, гуморесок); поезія (вірші, поеми, балади, мініатюри); драматургія (п'єси); критика і літературознавство (нарис, портрети, збірники статей, есе, спогади). Літературною «родзинкою» року стали історичні романи Івана Білика, Валерія Чмиря, Ігоря Нижника, Валерія Шевчука. У 1988 році читачі отримали «Нові повісті та оповідання» Олеся Гончара, «Неймовірні оповідання» Павла Загребельного, «П'ятий полюс» Юрія Збанацького, «Вибрані твори» Євгена Гуцала. Була продовжена багаторічна серія «Бібліотека поета» в якій побачили світ: «Українська поезія XVI століття», «Вірші та поеми» Антона Могильницького й Миколи Устияновича, «Байки» Микити Годованця та інші. Також були надруковані історичні романи Олександра Глушка «Кінбурн», Раїси Іванченко, Валентина Чемериса «Скандал в імператорському сімействі», збірник давньоукраїнської прози XVI–XVIII століть під назвою «Антологіон». Окрім того, світ побачили книжки Михайла Слабошпицького, Дмитра Павличка, Володимира Базилевського, Володимира Затуливітера, Андрія Мястківського, Миколи Сингаївського, Леоніда Талалая та інших. Довголітній директор видавництва «Український письменник» Вадим Скомаровський згадував про Василя Чухліба: «На перший погляд, він був людиною досить стриманою, мовчазною... Однак насправді мав велике, любляче серце, чуже горе сприймав, як власне, тамуючи його в своїй душі, був кришталево чесним, порядним у взаєминах, не терпів найменшої фальші. В цьому ми не раз пересвідчувалися, працюючи з Василем Васильовичем поруч упродовж багатьох літ»<sup>30</sup>.

Мова творів Василя Чухліба – жива, народна, барвіста, вишукана, не переобтяжена незрозумілою лексикою, запозиченими словами. Майстерне застосування образних порівнянь, персоніфікацій, епітетів, метафор у поєднанні з простонародними висловами створювало особливий мовний колорит творів письменника. Тут, наприклад, зустрічаються такі рідковживані українські слова і словосполучення, як «калинові племінці (тобто, кетяги)», «заврунеться (заколоситься) жито», «закушмана (не причесана) голова», «вишмуляна (зношена) шапка», «примоцював (прилаштував) грузило», «розквацьовані (вимазані) глеєм»,

---

<sup>29</sup> ЦДАМЛМ України. – Ф.1345, оп.1, спр.147, арк. 1.

<sup>30</sup> Скомаровський, В. Пам'яті колеги / Вадим Скомаровський // Літературна Україна. – 1997. – 27 листопада. – С. 4.

«гулоносі (тупоносі) валянки», «блюхає (плескотить) риба», «вицигикує (виграє) оркестр», «зазумріли (задзижчали) бджоли», «перекотився перекульцем (покотом)», «засокотіла (завертіла) хвостом» тощо. Різноманітність лексики, багатство синонімів, ритмічність і мелодійність роблять мову його новел і мініатюр, оповідань і казок повнокровною, образною, ніби зачаровуючи читача.

Помер Василь Чухліб унаслідок важкої хвороби 20 листопада 1997 року і похований на батьківщині, в селі Соколівці на Чернігівщині. На місцевому кладовищі йому встановлено пам'ятник роботи скульптора Михайла Горлового. У місті Українці Обухівського району (Київщина), на будинку, де довгий час проживав письменник, встановлено меморіальну дошку. У школі №2 міста Українки проводяться щорічні конкурси на краще читання його творів. У Національному педагогічному університеті ім. Михайла Драгоманова відбувається літературний конкурс імені Василя Чухліба. Його творчість відзначено літературними преміями ім. Наталі Забіли (1988) та Лесі Українки (1996). Окремі твори письменника виходили за кордоном – в англійських, азербайджанських, білоруських, казахських, литовських, російських, словенських перекладах, чимало оповідань і казок увійшло до вітчизняних підручників і читанок для молодших класів.

Особистий архів Василя Чухліба зберігається в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України, фонд № 1345: Чухліб Василь Васильович (1941–1997), письменник, оп.1, од. зб. 165, 2 тис. 635 арк.; 1956–1996). У цьому фонді є окрема справа під назвою «Записники із записами творчого та щоденникового характеру», до якої увійшло сім записних книжок за 1963–1996 роки загальним обсягом 207 аркушів<sup>31</sup>. Насправді ж таких записників було набагато більше й окремі з них зберігаються у родині письменника. Протягом усього свого «свідомого» життя Василь Чухліб занотовував цікаві факти, перекази, власні роздуми, мініатюри, оповідання, крилаті фрази, «почуте в народі» тощо. В окремі періоди він вів щоденникові записи.

Свої численні робочі записники Василь Чухліб класифікував за різними назвами. Наприклад, у записнику під назвою «Темп» за 1970 рік на перших сторінках були записані думки, що, вочевидь, приходили до нього спонтанно: «Що потрібно людині для польоту?», «Шахтар пішов на пенсію. Тягне під землю. Копає криниці», «Кидали у море монети», «Вузлик на хустинці» тощо. Пізніше ці своєрідні «тези» розвивалися у мініатюри, які письменник записував на подальших сторінках у тому ж записнику. Так, зокрема, з'явилася мініатюра «Копач» (запис здійснено 6 серпня 1970):

*Ой солодка вода, ядрениста! Люди п'ють – нахвалитись не можуть.*

*Та не всі про те знають, що добув ту водицю дядько Семен,  
що він тукриницю викопав.*

*Тридцять літ шахтарем був, тридцять літ у глибинах.  
- І тепер на глибінь тягне, під землю. То й копаю криниці<sup>32</sup>*

<sup>31</sup> ЦДАМЛМ України. – Ф.1345, оп.1, спр. 37, 207 арк.

<sup>32</sup> Чухліб, В. Червоні краплини вишень / Василь Чухліб. – Київ, 1975. – С. 8.



Як можна довідатися з робочих записів, письменник досить часто брав сюжети для мініатюр, новел, оповідань просто «з життя». Наприклад, головну фабулу для свого оповідання «Осінні курчата» Василь Чухліб запозичив із цікавої розповіді гончара Михайла Микитовича Терещенка з села Красна Слобідка Обухівського району на Київщині. Новела «Червоний патефон» написана під враженням історії зі справжнім довоєнним патефоном, який закопав батько Василь Харитонович у себе на городі в селі Соколівці напередодні німецько-радянської війни й відкопано вже після її закінчення. Ідея оповідання «Олень на тому березі» з'явилася під час риболовлі на Десні, коли на протилежному березі річки з хащів вийшов лось з великими рогами, від яких відблискувало ранішнє сонце. Її зразу ж було занесено до одного із «захалявних» записників, який завжди був у кишені письменника, а в 1987 році у видавництві «Веселка» побачила світ книжка казок і оповідань для дітей під загальною назвою «Олень на тому березі».

За записниками і щоденниковими записами можна встановити, коли була написана та чи інша мініатюра, новела або ж оповідання: під мініатюрою «Соліст» стояла дата 6 серпня 1970 року, «Кидали монети» – 12 серпня того ж року, «Перші» – 31 серпня, «Грудка землі» – 13 вересня, «Сірий зайчик» і «Чарівне колесо» – 15 вересня, «Веселка» – 22 серпня 1974 року. Письменник любив записувати народні прислів'я, крилаті вислови видатних людей, окремі фрази, що спали йому на думку або ж почуті від когось. «Є рання сивина та пізня мудрість», «Кротам не говоріть про крила» – читаємо в одному із записників<sup>33</sup>. У приватному архіві родини письменника зберігається грубий зшиток, де виписано близько 500 крилатих фраз видатних людей та прислів'їв різних народів світу.

Одним із творчих зацікавлень Василя Чухліба було гончарство та все, що з ним пов'язано – історія, традиції, постаті майстрів тощо. Він постійно збирав біографічні матеріали про українських гончарів, цікавився найменшими дрібницями гончарної справи й усе докладно записував до робочих учнівських зошитів. Так з'явився цілий цикл історико-публіцистичних нарисів про гончарів Київщини й Чернігівщини. В одному з цих нарисів під назвою «Вилітають з глини птиці» знаходимо надзвичайно важливий цінний історичний матеріал про обухівських майстрів: «Виготовленням керамічного посуду в Обухові займалися сорок три гончарні родини. Дні і ночі вулиці Гончарна та Івана Франка дихали теплом, бризкали в небо іскрами горни в яких випалювалися горшки, макітри, глечики, миски. Олекса Олексійович (Хабрика) пригадує імена потомствених гончарів: Давид, Лука і Омелько Хабрики; Тихон, Омелько і Олекса Калашники; Кирило, Опанас, Лука і Сава Малишки, Андрій і Прокіп Русани; Степан Здорик, Никифор Пелих, Іван Титок, Лука і Петро Хоменки, Михайло Косогон, чотири брати Мененки...»<sup>34</sup>.

---

<sup>33</sup> ЦДАМЛМ України. – Ф.1345, оп.1, спр.37, арк.19.

<sup>34</sup> Чухліб, В. Вилітають з глини птиці / Василь Чухліб // Де Стугна руку подає Дніпру : збірник нарисів. – Київ, 1983. – С. 104.

А хіба той, хто не знає гончарної справи «зсередини», міг написати такі проникливі слова: «Гончарська валка рухалася поволі, розважливо ступали круторогі воли, поважно сиділи на передках возів-хур вусаті, у брилях дядьки. Врешті валка зупинилася в затінку, під Крезубовим осокором, гончарі відкочували рядна, якими були вкриті хури, і очам поставало глиняне диво. Воно усміхалося до нас полив'яними боками, видзвонювало малиново, мідяно, вихитувалося на долонях у гончарів, немовби танцювало. Бокаті горшки й макітри, кругленькі, мов яблука, горнята, стрункі глечики, розмальовані якимись дивовижними птахами, квітами, рибами полив'яні миски, кухлі-питунці, гладушки...»<sup>35</sup>?

Навіть під час літнього відпочинку Василь Чухліб не відпочивав, а збирав матеріал для художніх творів і журналістських нарисів, який вносив до своїх «захалавних» книжечок. Окрім рідної Соколівки, він інколи відвідував село Дибинці Богуславського району Київської області, де й до цього часу проживає його рідна сестра Валентина. Гостюючи в сестри у 1977 році, письменник разом зі своїм колегою Петром Швецем відвідав народну майстриню Надію Павлівну Скопець, відому своїми ткацькими виробами й вишитими рушниками. Після довгої бесіди з майстринею до «захалавної» книжечки були внесені й такі слова: «Усе тут просто і прекрасно. Ось тканини для штор. На першій шторі – спектр кольорів: чорного, червоного й жовтого. А на другій – переважає червоний колір. А на третій – ніби промені, що м'яко пронизують один одного у ранковому лісі крізь молоде листя, квіти й тремтливі росяні павутини серед гілля. Ось налавники із вовни, поруч скатертини, мов білосніжні голуби – ніжні, світлі, саме втілення весни. Це – рукотворне диво, яке неможливо передати словами. І все чарує саме тому, що творене віками... Богуславські рушники... Ними зачудований світ. На білому тлі, в цих строгих кольорах ніби сама душа народу...»<sup>36</sup>.

Ось так традиція «захалавного» письменства від часів Миколи Гоголя і Тараса Шевченка відтворилась у творчій майстерні відомого автора української «радянської» мініатюри, публіциста, журналіста, дитячого письменника Василя Чухліба. Справжнім духовним заповітом стала одна з його найкращих ліричних мініатюр під назвою «Пісня»<sup>37</sup>:

*Вона стояла посеред шляху, і сині очі були в зажурі.*

*- Куди ідеш ти, ясна дівчино?*

*- Я не дівчина. Я – Пісня, друже. Туди до сонця моя стежина.*

*- Нам по дорозі, ходімо разом.*

*Юнак стомився – не впала Пісня, найкращим другом була в дорозі, давала мужність, і віру чисту, і ніжність щедру.*

*І спалахнули у сяйві сонця – Юнак і Пісня.*

<sup>35</sup> Ibidem, с. 105.

<sup>36</sup> Текст згодом було опубліковано в газетній статті: Чухліб В. І на тім рушничкові / В. Чухліб, П. Швець // Молода гвардія. – 21 серпня 1977. – С.3.

<sup>37</sup> Заслужена артистка України, доцент Львівської державної академії ім. М. Лисенка Ольга-Галина Гавриш цю мініатюру зробила епіграфом до своєї книги «Символіка української пісні» (Львів, 2003).

*- Коли згорю я, - казав до неї, - то наді мною зійди калиною.  
Зійшла калина...*

*Taras CHUKHLIB. «Daily» Notebooks from Vasyl Chukhlib's Personal Archive in TSDAMLM, Ukraine, as a Source for the Study of a Creative Writer's Workshop.*

The article deals with the life and creative career of the writer Vasyl Chukhlib (1941–1997). Particular attention is paid to his notebooks which are in his personal archive at the Central State Archive of Literature and Arts in Kyiv.

**Keywords:** Vasyl Chukhlib, children's literature, «daily» notebooks, prose.